

افزایش بی سابقه هزینه های نظامی جهان

متضمن صلح یا نشانه ای از جنگ های بی پایان؟

نظامی گری
در اوج

ناعمه اسفغانیان

در سال ۲۰۲۴، هزینه های نظامی جهانی به رقم بی سابقه ۲۷۱۸ میلیارد دلار رسید که نشان دهنده افزایش مداوم طی یک دهه کامل است. از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۴،

هزینه های نظامی جهانی ۳۷ درصد رشد داشته اند و افزایش ۹،۴ درصدی در سال ۲۰۲۴ بیشترین رشد سالانه از سال ۱۹۸۸ تاکنون محسوب می شود. این رشد در همه مناطق جغرافیایی جهان مشاهده شد و به ویژه در اروپا و خاورمیانه چشمگیرتر

بود. هدف این گزارش، بررسی روند هزینه های نظامی در خاورمیانه با تأکید بر کشورهایی چون عربستان سعودی، لبنان، ایران، سوریه و دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس و رژیم اسرائیل است.

شتاب بی سابقه در هزینه های نظامی

مؤسسه بین المللی پژوهش های صلح استکهلم (SIPRI) در آوریل ۲۰۲۴ در گزارشی با عنوان «روندهای هزینه های نظامی جهان در سال ۲۰۲۳» نوشت: «هزینه نظامی جهانی برای نهمین سال پیاپی در سال ۲۰۲۳ افزایش یافت و به مجموع ۲۴۴۳ میلیارد دلار رسید. افزایش ۶.۸ درصدی در سال ۲۰۲۳ شدیدترین افزایش سال به سال از سال ۲۰۰۹

تاکنون بوده و این میزان، بیشترین سطح هزینه جهانی ثبت شده توسط SIPRI است.»
برای دومین سال متوالی، هزینه های نظامی در تمامی پنج منطقه جغرافیایی جهان افزایش یافت که نشان دهنده تشدید تنش های ژئوپلیتیکی در سطح جهانی است. رشد هزینه های جهانی در این دهه

هزینه نظامی یک کشور به عنوان سهمی از تولید ناخالص داخلی - که به آن «بار نظامی» نیز گفته می شود - ساده ترین شاخص برای سنجش هزینه نسبی اقتصادی نیروهای نظامی برای یک کشور است. برآورد می شود که

بار نظامی؛ سنگین تر از همیشه

تحولات بودجه نظامی در غرب آسیا

هزینه های نظامی در خاورمیانه در سال ۲۰۲۴ به حدود ۲۴۳ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال ۲۰۲۳، ۱۵ درصد و نسبت به سال ۲۰۱۵، ۱۹ درصد افزایش داشته است. عربستان سعودی با هزینه تقریبی ۸۰.۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۴، همچنان بزرگ ترین هزینه کننده نظامی در غرب آسیا و هفتمین در جهان باقی ماند. این هزینه نسبت به سال ۲۰۲۳، حدود ۱.۵ درصد افزایش داشته اما نسبت به سال ۲۰۱۵ که درآمدهای نفتی عربستان در اوج بود، ۲۰ درصد کاهش یافته است. تحولات بودجه نظامی در غرب آسیا به شرح زیر است:
در سال ۲۰۲۴، هزینه های نظامی رژیم اسرائیل با افزایش ۶۵ درصدی نسبت به سال قبل به ۴۶.۵ میلیارد دلار رسید که بالاترین افزایش سالانه از زمان جنگ شش روزه در سال ۱۹۶۷ محسوب می شود. این افزایش عمدتاً به دلیل درگیری های نظامی در غزه و جنوب لبنان بود. بار نظامی رژیم اسرائیل در سال ۲۰۲۴ به ۸.۸ درصد

رسید که دومین رتبه جهانی پس از اوکراین است. در دسامبر ۲۰۲۴، رژیم عبری ۵.۷ میلیارد دلار تنها در یک ماه برای امور نظامی هزینه کرد. در مجموع، بودجه نظامی رژیم اسرائیل در سال ۲۰۲۴ به ۱۶۸.۵ میلیارد شیکل (حدود ۴۵ میلیارد دلار) رسید که ۸.۴ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل می دهد. از این مبلغ، ۱۱۲ میلیارد شیکل (حدود ۳۱ میلیارد دلار) صرف عملیات های نظامی در غزه و لبنان شد. این افزایش هزینه ها منجر به کسری بودجه ۶.۸ درصدی از تولید ناخالص داخلی و باعث شد دولت برای تأمین مالی این هزینه ها، سه بودجه تکمیلی تصویب کند که هزینه های دولتی را ۲۱ درصد افزایش داد. در سال ۲۰۲۵، رژیم عبری بودجه ای با رکورد ۱۰۹.۸ میلیارد شیکل (حدود ۲۹ میلیارد دلار) برای بخش نظامی تصویب کرد که بزرگ ترین سهم از بودجه دولت را به خود اختصاص داد. برای تأمین این بودجه، دولت مجبور به اعمال کاهش هایی در

بخش های بهداشت، آموزش و خدمات اجتماعی شد. این روند افزایش هزینه های نظامی فشارهای اقتصادی و اجتماعی قابل توجهی بر جامعه اسرائیل وارد کرده و منجر به بحث های گسترده ای در مورد اولویت های بودجه ای کشور شده است.
هزینه های نظامی لبنان در سال ۲۰۲۴، با افزایش ۵۸ درصدی نسبت به سال قبل به ۶۳۵ میلیون دلار رسید. این افزایش پس از چند سال کاهش هزینه های نظامی به دلیل بحران اقتصادی و بی ثباتی سیاسی در کشور رخ داد. بر اساس داده های بانک جهانی، در سال ۲۰۲۳، سهم هزینه های نظامی از تولید ناخالص داخلی (GDP) لبنان ۸.۹ درصد گزارش شده است. این افزایش هزینه ها در حالی صورت گرفت که لبنان با چالش های اقتصادی و سیاسی متعددی مواجه بود. از جمله بحران اقتصادی و درگیری های مرزی بر اثر حملات رژیم صهیونیستی به خاک این کشور.

عربستان سعودی با صرف ۸۰.۳ میلیارد دلار، بزرگ ترین هزینه کننده نظامی در منطقه و هفتمین در جهان

در سال ۲۰۲۴، کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس شاهد افزایش قابل توجهی در هزینه های نظامی خود بودند. بر اساس گزارش مؤسسه بین المللی پژوهش های صلح استکهلم (SIPRI)، مجموع هزینه های نظامی در خاورمیانه به ۲۴۳ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال ۲۰۲۳، ۱۵ درصد افزایش داشته است. جزئیات هزینه های نظامی کشورهای خلیج فارس در سال ۲۰۲۴ در ادامه آمده است.

عربستان سعودی با صرف ۸۰.۳ میلیارد دلار، بزرگ ترین هزینه کننده نظامی در منطقه و هفتمین در جهان بود. این مبلغ نسبت به سال ۲۰۲۳، ۱.۵ درصد افزایش داشته است. هزینه های نظامی قطر در سال ۲۰۲۲ به ۱۵.۴ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال قبل افزایش داشته است. در سال ۲۰۲۲، هزینه های نظامی کویت به ۸.۲۴ میلیارد دلار رسید. هزینه های نظامی عمان در سال ۲۰۲۲ به ۵.۷۸ میلیارد دلار رسید. در سال ۲۰۲۳، هزینه های نظامی بحرین به ۱.۳۸ میلیارد دلار رسید. اطلاعات دقیقی در مورد هزینه های نظامی امارات در سال ۲۰۲۴ در دسترس نیست.

این افزایش هزینه ها نشان دهنده تمرکز بیشتر کشورهای خلیج فارس بر تقویت توان دفاعی و نظامی خود در مواجهه با تحولات منطقه ای و جهانی است.

هزینه نظامی در سوریه به ۲.۴۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۴ رسید. این افزایش در پی سقوط رژیم اسد و به قدرت رسیدن گروه هیئت تحریرالشام رخ داد. با وجود بحران اقتصادی، درگیری های داخلی و بازسازی ساختار نظامی منجر به افزایش هزینه ها شد.

در سال ۲۰۲۴، هزینه نظامی ایران با ۱۰ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۷.۹ میلیارد دلار رسید، هرچند که هنوز ۲۱ درصد بالاتر از سطح سال ۲۰۱۵ است. کاهش سالانه بیشتر به دلیل تأثیر تورم مزمن و بالا بر هزینه های ایران بوده که بخشی از آن ناشی از تحریم های اقتصادی آمریکا علیه ایران است. این تحریم ها بر صادرات نفت - منبع اصلی درآمد صادراتی ایران - تأثیر گذاشته اند. تحریم ها که در سال ۲۰۲۴ گسترش یافتند، با هدف محدودکردن برنامه هسته ای ایران و تضعیف حمایت ایران از نیروهای مقاومت از جمله حماس در غزه، حزب الله در لبنان و حوثی ها در یمن اعمال شده اند. در مقام مقایسه، هزینه های نظامی ایران همچنان کمتر از عربستان سعودی و رژیم اسرائیل است. بااین حال، ایران با تمرکز بر تولید داخلی تسلیحات و حمایت از نیروهای مقاومت در منطقه، به دنبال تقویت توان دفاعی خود است.

کلام آخر

رقابت های منطقه ای با ایران بوده است. افزایش مداوم هزینه های نظامی در غرب آسیا نه تنها بازتابی از بی ثباتی سیاسی و تنش های ژئوپلیتیکی در منطقه است، بلکه نشان می دهد که مسیر حل وفصل مسالمت آمیز منازعات در کوتاه مدت کم رنگ تر شده و اولویت بسیاری از دولت های منطقه، تقویت بازدارندگی نظامی به جای دیپلماسی است.

